

www.ketab.ir

امیر کبیر فیضی

فصل اول: معرفی خطبه فدکیه

۱۷	مقدمه
۱۹	جایگاه خطبه فدکیه نزد شیعیان
۲۰	جایگاه خطبه فدکیه نزد اهل سنت
۲۱	اهمیت خطبه فدکیه در تبیین معارف اسلام و تشیع
۲۱	ویژگی‌های خطبه فدکیه
۲۲	سخنوری حضرت زهرا علیها السلام
۲۲	علم و عصمت حضرت زهرا علیها السلام
۲۳	بیان شیوا از اصول اعتقادات
۲۴	بیان فلسفه اسرار احکام الهی
۲۴	خطبه فدکیه؛ معادل قوی‌ترین خطب نهج البلاغه
۲۴	خطبه فدکیه تفسیر قرآن است
۲۵	خطبه فدکیه؛ سمبل دفاع از امامت
۲۶	سند خطبه فدکیه
۲۶	اسامی خطبه فدکیه
۲۸	متن خطبه فدکیه
۲۸	ترجمه خطبه فدکیه
۳۷	تاریخچه فدک
۴۸	نحوه واگذاری فدک به حضرت زهرا علیها السلام
۴۹	فدک و غصب آن از زبان امام صادق علیه السلام
۵۰	نحوه ارائه خطبه فدکیه
۵۱	فرجام فدک پس از خطبه فدکیه
۵۲	

فصل دوم: حمد حق تعالی

۵۵	مراتب حمد
۵۸	انواع حمد
۶۰	معنای اولویت خدا به حمد
۶۲	ابعاد حمد خدا برای خودش
۶۳	ستایش شدن خدا
۶۳	ستایش‌گری خدا درباره خویش
۶۴	مالکیت خدا به حمد
۶۶	حمد کردن
۶۶	حمد شنیدن
۶۸	حقیقت نعمت
۶۹	انواع ولایت الهی
۷۰	جلوه‌گاه‌های تام خدا
۷۵	شکر نعمت الهی
۷۵	مراتب شکر الهی
۷۶	چیستی الهام
۷۷	شکرگزاری الهام و آثار آن
۸۱	موانع شکرگزاری
۸۶	ثنای پروردگار
۸۶	فرق ثنا و حمد و شکر
۸۷	ویژگی‌های نعمت‌های خدا
۸۷	۱. احاطه نعمت‌های حق تعالی
۸۸	۲. سرپرستی خدا بر موجودات
۸۸	۳. بی‌نهایت بودن
۸۹	۴. خارج بودن از حد ادراک
۸۹	۵. شکرگزاری؛ علت ازدیاد نعمت
۹۱	حقیقت توحید

۹۱	رابطه شهادت بر وحدانیت خدا و اخلاص
۹۱	شهادت بر یگانگی خدا
۹۵	انواع شهادت
۹۹	اخلاص در توحید و مراتب آن
۹۹	مرتبه اول
۱۰۱	مرتبه دوم
۱۰۱	مرتبه سوم
۱۰۴	توحید حقیقی
۱۰۵	۱. ناتوانی چشم‌ها از دیدن خدا
۱۰۵	۲. ناتوانی زبان‌ها از وصف خدا
۱۰۶	۳. احاطه‌نداشتن وهم بر خدا
۱۰۸	کیفیت و هدف آفرینش خدا
۱۰۹	ویژگی‌های خلقت خدا
۱۰۹	۱. خلقت ابداعی
۱۱۲	۲. خلقت بدون الگو و نیاز
۱۱۲	۳. عدم جدایی مخلوقات از خالق
۱۱۳	۴. ظهور قدرت در خلقت
۱۱۴	۵. تکیه موجودات به اراده خدا
۱۱۵	۶. فعل خدا عین مصلحت است
۱۱۹	۷. تجلی خالق در خلقت
۱۲۰	پایه‌های نظام تربیتی خدا
۱۲۰	۱. تشویق و تخویف
۱۲۲	۲. غلبه رحمت بر غضب
۱۲۲	درجات بندگی
۱۲۳	معرفی رسول الله ﷺ
۱۲۴	پیامبر ﷺ در نگاه فاطمه علیها السلام
۱۲۴	پدرم

۱۲۴	بندۀ خدا
۱۲۶	تأملی در «عبودیت»
۱۲۹	فرستادۀ خدا
۱۳۰	ویژگی‌های رسالت رسول اعظم صلی الله علیه و آله
۱۳۰	۱. مقام شهادت
۱۳۱	۲. مقام رهبری
۱۳۱	۳. رسالت جهانی
۱۳۲	۴. دارای بالاترین درجۀ رسالت
۱۳۲	وحي به معنای خاص
۱۳۳	تکلیف از پشت پرده
۱۳۳	با فرستادۀ رسول صلی الله علیه و آله
۱۳۴	خلقت نوری پیامبر صلی الله علیه و آله
۱۳۹	گزینش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۱۴۰	گزینش براساس امتحان
۱۴۰	الف) امتحان در عالم پیشین
۱۴۱	ب) امتحان در این عالم
۱۴۳	وجود موجودات در غیب
۱۴۵	پشتوانۀ کیفیت آفرینش
۱۴۶	بعثت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۱۴۷	اوضاع جامعه در عصر بعثت
۱۴۸	وضعیت مردم پیش از بعثت
۱۴۸	الف) تفرقه دینی
۱۵۰	ب) انکار حق
۱۵۴	آثار بعثت رسول الله صلی الله علیه و آله
۱۵۴	۱. زدودن تاریکی شرک با نور ایمان
۱۵۶	۲. ظهور نور محمّد صلی الله علیه و آله
۱۶۷	ویژگی‌های رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۸۶۱	قبض روح پاکیزه
۱۶۹	اختیار در رحلت
۱۷۰	اختیار خدا
۱۷۱	اختیار پیامبر ﷺ
۱۷۲	راحت از رنج دنیا
۱۷۶	ویژگی‌های دیگری از رحلت پیامبر ﷺ
۱۸۰	عروج در حلقه فرشتگان
۱۸۰	مورد رضایت پروردگارش
۱۸۲	همسایه خدا
۱۸۴	خصوصیات رسول الله ﷺ
۱۸۴	معنای درود خدا
۱۸۶	سلام بر نبی اکرم ﷺ
۱۸۷	رحمت و برکات خدا بر پیامبر ﷺ
۱۸۸	امانت دار وحی
۱۹۰	برگزیده خدا
۱۹۱	پایه‌های دین
۱۹۱	ویژگی‌های امت اسلامی و ویژگی‌های آن در ارتباط با دین
۱۹۱	الف) حاملان دین
۱۹۳	ب) امانت‌داران بر خود
۱۹۴	ج) رسانندگان به دیگران
۱۹۶	اسامی و اوصاف قرآن
۱۹۷	الف) رهبر حق الهی
۱۹۸	ب) عهد الهی
۱۹۹	ج) عهدنامه باقی
۱۹۹	د) کتاب الله
۲۰۱	هـ) ناطق و صادق
۲۰۲	و) نور

مقدمه

حضرت زهرا (علیها السلام) در واپسین روزهای حیات شریفشان، در مقام دفاع از ولایت و جانشین برحق پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، دو خطبه ایراد فرمودند؛ خطبه فدکیه و خطبه‌ای در میان زنان مهاجر و انصار.

خطبه فدکیه که اولین خطبه حضرت صدیقه طاهره (علیها السلام) است، در مسجد و در میان جمعی از مهاجرین و انصار ایراد شده که در آن، علم و معرفت والای حضرت زهرا (علیها السلام) در کنار فصاحت و بلاغت کم نظیرشان موج می‌زند. برخی حدیث‌نگاران و تاریخ‌نویسان از این خطبه به «اللّمة» تعبیر کرده‌اند.

ایراد خطبه آتشین فدکیه در مسجد، شوری در میان مردم به وجود آورده بود، ولی متأسفانه این شور با حیل‌گری‌های غاصبان خلافت به خموشی گرایید؛ در اثر همین شور اولیه، عده‌ای از زنان مهاجر و انصار برای عیادت از اول بانوی عالم که در بستر بیماری افتاده بودند، به خانه ایشان می‌روند و حضرت زهرا (علیها السلام) در میان این جمع زنانه نیز خطبه‌ای دیگر بیان فرموده و دوباره بر حمایت خود از ولایت امیرمؤمنان علی (علیه السلام) پافشاری می‌فرمایند؛ محورهای خطبه دوم از این قرار است:

الف) بیزاری از دنیا و رهاکردن آن؛

ب) چرایی غصب خلافت، که همانا انتقام از امیرمؤمنان علی (علیه السلام) است؛

ج) بیان شایستگی منحصر به فرد امیرمؤمنان علی (علیه السلام) برای هدایت امت و به سعادت رساندن آن؛

د) توبیخ مردم به خاطر دنباله‌روی گروهی پست و پیش‌بینی آینده‌ای تیره و

تار برای امت.

باتوجه به این محورها روشن می شود این خطبه نیز در همان موضوع و سیاق خطبه فدکیه و نشانگر پافشاری حضرت صدیقه طاهره علیها السلام بر مخالفت با غاصبان خلافت است.

جایگاه خطبه فدکیه نزد شیعیان

اهل بیت علیهم السلام این خطبه را به مثابه منشور شیعه دانسته و علاوه بر این که حفظ آن را همانند حفظ قرآن بر فرزندان خود واجب می دانستند، شیعیان را نیز به آموزش، مباحثه و آموختن آن به فرزندانشان سفارش بسیار می فرمودند؛ همان که بزرگان فرزندان ابوطالب (سادات)، این خطبه را از پدران خود نقل کرده و آن را به اولادشان می آموختند.^۱

شیعیان نیز طبق فرمایش ائمه شیعیان این خطبه را ارج نهاده و به نقل، توضیح و شرح آن در مجالس و منابر پرداخته و این معارف آن را در دل های شیعیان روشن نگه داشتند؛ دانشمندان شیعی نیز همواره در آثار قلمی خود به این خطبه پرداخته اند و علاوه بر نقل، شرح های فراوانی بر آن نگاشته اند که ده ها مورد از آن ها در حال حاضر در دست رس و منتشر شده است.

از دیگر جایگاه هایی که موضوعات مهم در آن قالب ماندگار شده و تبلیغ می شود، قالب شعری است؛ شاعران شیعی نیز به سهم خود به این خطبه گران قدر پرداخته و آن را به نظم درآوردند؛ شاعرانی همچون شیخ کاظم اُزری، شیخ عبدالمنعم فرطوسی، سیدعباس مدرس یزدی، منزوی و دیگران، به زبان های عربی، فارسی و ترکی، در این حوزه خدمت کرده و نام

۱. المراجعات، ص ۴۹۸.

۲. بلاغات النساء، ص ۲۳.

خود را در دیوان خادمان حضرت صدیقه طاهره علیها السلام ثبت کردند.

جایگاه خطبه فدکیه نزد اهل سنت

این خطبه در بسیاری از کتب اهل سنت نقل شده و نشان دهنده اعتبار آن نزد محدثان و مورخان آنان است. افرادی همچون ابن ابی الحدید معتزلی، ابن اثیر،^۱ علی بن حسین مسعودی،^۲ علامه عمر رضا کحاله^۳ و دیگران، به این حدیث پرداخته و فصاحت و بلاغت بی نظیر آن را گوشزد کرده اند؛ در بحث سندی این خطبه، به منابع اهل سنت اشاره خواهد شد.

نکته ای که در میان اهل سنت بسیار به چشم می خورد، طرف داری از باطل است؛ باین که به تقدای فوق بشری حضرت زهرا علیها السلام اقرار کرده و به عظمت منزلت ایشان در محضر خدای مبرا کرم صلی الله علیه و آله معتقدند! آنان همواره در تلاشند تا در جریان غصب فدک، به هرنحو غاصبان خلافت را برحق اعلام کنند؛ باین که در همان مجلس، بود که به حقانیت حضرت صدیقه طاهره علیها السلام اقرار کرد و راه جعل حدیث را برای فرار درپیش گرفت! در بخش دوم و سوم کتاب پیش رو، این مطالب به صورت مشروح بیان می شود.

اهمیت خطبه فدکیه در تبیین معارف اسلام و تشیع

برای پی بردن به اهمیت والای این خطبه لازم است اهداف صدیقه کبری علیها السلام را از خطبه مرور کنیم:

۱. دفاع از حق امیرمؤمنان علی علیه السلام و مطالبه آن، زیرا فدک سهم بسیاری

۱. النهایه، ج ۴، ص ۲۷۳.

۲. مروج الذهب، ج ۲، ص ۳۱۱.

۳. اعلام النساء، ج ۴، ص ۱۱۴.

در نمود اجتماعی امامت خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله داشت؛ چنان که وقتی از اهل بیت علیهم السلام خواسته می شد مرزهای فدک را مشخص کنند، آنان کل کشور اسلامی را به مثابه مرزهای فدک بیان می کردند؛

۲. مطالبه حقوق مادی و سیاسی بنی هاشم که از طرف حاکمان غاصب غصب شده بود؛

۳. مطالبه حق مغضوب خود، نه از روی محبت به آن، بلکه به منزله حق می بایست برای نسل ایشان باقی بماند و تقویت کننده آنان باشد؛

۴. روشنگری درباره غاصبان خلافت و پرده برداری از پلیدی آنان برای همگان.

ویژگی های خطبه فدک

سخنوری حضرت زهرا علیها السلام

سخن گفتن هر شخص همواره نشان دهنده درجه کمال علمی او و مقدار تسلطش بر آن علم است؛ همان گونه که امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرمایند: «سخن بگویند تا شناخته شوید؛ همانا انسان در زیر زبانش مخفی شده است». ^۱ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این کمال را در والاترین درجات دارا بودند و همه کسانی که این خطبه را شنیده یا خوانده اند، آن را همپا یا نظیر سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یافته اند؛ هم از لحاظ فصاحت، بلاغت و فنون ادبیات و هم از لحاظ عمق علمی آن. آری، این دختر تربیت شده و کمال یافته

۱. الکافی، ج ۲، ص ۷۲۶ و اعیان الشیعه، ج ۴ (قسمت ۳)، ص ۴۷.

۲. تاریخ طبری، ج ۵، ص ۳۱. عمر بن خطاب بر این سخن تأکید کرده است: «عمر بن الخطاب یقول لاین عباس! أتدري ما منع قومکم (أي قریش) منکم بعد محمد صلی الله علیه و آله؟ کرهوا ان یجمعوا لکم النبوة والخلافة فتبجحوا علی قومکم بجحایحما. فاختارت قریش لانفسها فاصابت و وفقت».

۳. نهج البلاغه، ص ۵۴۵: «قَالَ تَكَلَّمُوا تُعْرِفُوا فَإِنَّ الْمَرْءَ مَحْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ».